וארא

א. חז"ל זאגן[1], אז די ד' כוסות וואס די חכמים האבן מתקן געווען צו טרינקען בליל פסח, זיינען כנגד די ד' לשונות של גאולה (וואס שטייען בתחלת פרשתנו[2]) — והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

פרעגט דער מרדכי[3]: „ליבעי ארבע לחמים" — אכילת מצה בליל פסח איז דאך מן התורה (און „על שום שנגאלו אבותינו ממצרים"[4]) וואלט דאך (מער) מתאים געווען צו מתקן זיין מ'זאל צום „סדר" נעמען פיר מצות כנגד די ד' לשונות של גאולה?

דער מרדכי איז ממשיך: „לכך י"מ כנגד ד' כוסות האמורים לישועה כו" — די שאלה האמורה איז דער טעם פון די „יש מפרשים"[5] אז די כוסות זיינען „כנגד ד' כוסות האמורים לישועה", וואס דאס איז ניט שייך בלחם.

מען דארף דאך אבער פארענטפערן די שאלה הנ"ל לכל המפרשים — ובפרט לויטן טעם הנ"ל (ודיעה[6]) — וועלכן דער אלטער רבי ברענגט להלכה אין שו"ע[7] — אז די ד' כוסות זיינען כנגד די ד' לשונות של גאולה[8].

ב. דער דין איז[9], אז צום סדר דארף מען נעמען דריי מצות.

און דער טעם דערויף איז, ווייל מען דארף האבן צוויי שלימות „לבצוע עליהן כמו בשאר יו"ט" און „עוד פרוסה אחת משום לחם עוני"[10] (אדער, ווי עס שטייט אין מרדכי[11] נאך א טעם: שלש מצות לזכר לחמי תודה).

---

1) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ב"ר פפ"ח, ה. שמו"ר פרשתנו פ"ו, ד. ועוד.

2) ו, ו-ז.

3) פסחים — „תוספת מערבי פסחים" קרוב לתחלתו. ועד"ז הקשה במטה משה סתר"ז. יפה תואר השלם לב"ר שם [אלא שהוא מפרש (ועד"ז במט"מ) „ולא במיני תבשילין או שאר ענינים", ורק ע"ז מתאים תירוצו (הא') „משום דיין משום חירות". אבל במרדכי י"ל שהכוונה בקושייתו היא כבפנים].

4) משנה פסחים (קטז, ב). וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ד: אכילת כזית . . מצה . . הכריכה . . אפיקומן . . שתיית ד' כוסות . . שכל דברים אלו הם זכר לגאולה ולחירות.

5) הובא ג"כ בדעת זקנים בעה"ת בא יב, ח. ס' המנהיג (שנסמן לקמן הערה 16). מט"מ שם. וראה דעת ריב"ל בב"ר שם: ירושלמי שם (כוסות של נחמות) — אלא ששם, שד' כוסות הם כנגד ד' כוסות של פורענות כר', „וכנגדן . . כוסות של ישועה (נחמות) לעתיד". וראה הערה 8.

6) בבגדי ישע למרדכי שם משמע שמפרש שאי"ז פלוגתא כ"א שצריכים לב' הטעמים (ע"ש). אבל מפשטות הלשון בירושלמי וב"ר שם (משא"כ בשמו"ר, כדלקמן הערה 8) משמע שהם ב' דיעות. וראה הערה הבאה.

7) או"ח שם. וראה בארוכה לקו"ש חי"א ע' 14 ואילך (הגש"פ עם ביאורים (קה"ת תשמ"ו-ז) ע' תה ואילך). ושם, שי"ל שנפק"מ (גם) להלכה בין הטעמים, אי הסיבה הוי תנאי בשתיית ד' כוסות, ע"ש.

8) בימ"ת שם תירץ „א"נ משום קרא דכוס ישועות אשא כדמשמע לקמן בשמו"ר פ"ו (שם) דקאמר (בהמשך להטעם ד"ד' גאולות") לקיים מה שנאמר כוס ישועות אשא" (והיינו דענין של גאולה וישועה צ"ל על כוס דוקא. וראה גם מט"מ שם. חי' חת"ס לפסחים צט, ב).

אבל לפמ"ש במרדכי (ע"ד הגירסא בירושלמי וב"ר שם) „לכך י"מ כנגד ד' כוסות האמורים לישועה", ה"ז טעם שני.

9) טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתע"ג ס"ד (ס"ב). טור שם ס"ס תעה. שו"ע (ודאדה"ז) שם ס"א (ס"ג).

10) לי' אדה"ז סתע"ה שם. וראה נ"כ הטושו"ע סתע"ה שם.

11) סוף פסחים — „סדר של פסח" (ועד"ז במט"מ שם סתר"ח. מהריי"ל הל' ההגדה). וראה בארוכה לקו"ש חי"ב ע' 30 ואילך (נדפס גם בהגש"פ

ולהוסיף אז וויבאלד אז יעדער ענין אין תורה איז בדיוק, איז מסתבר לומר, אז אויך דער מספר פון ג׳ מצות איז (ניט נאר מצד א זייטיקן טעם, נאר אויך — ווי מספר הכוסות) פארבונדן מיטן תוכן וטעם פון אכילת מצה בכלל, וואס איז (כנ״ל) „על שום שנגאלו אבותינו ממצרים״[12].

עפ״ז קומט אויס, אז אין גאולת מצרים זיינען פאראן צוויי ענינים: איין ענין וואס באשטייט פון דריי פרטים, וואס דער ענין (פון דער גאולה) ווערט אויסגעדריקט אין אכילת מצה, און דערפאר נעמט מען דריי מצות: און א צווייטער ענין וואס באשטייט פון פיר פרטים (ד׳ לשונות של גאולה), וואס כנגדם האט מען מתקן געווען די ד׳ כוסות.

ג. וי״ל הביאור אין דעם:

עס איז ידוע וואס שטייט אין ספרים[13] אז בשעת יציאת מצרים זיינען אידן ניט געווען ראוי צו דער גאולה, און עד כדי כך, אז ווען אידן בלייבן נאך איין רגע אין מצרים, וואלטן זיי ר״ל אינגאנצן פארזונקען געווארן אין טומאת מצרים (חמשים שערי טומאה). נאר דער אויבערשטער האט זיי „כהרף עין״[14] ארויס־

הנ״ל ע׳ ת ואילך) — שכוונת המרדכי היא לטעם על ג׳ מצות (משא״כ בטור ורמ״א סתע״ה. שו״ע אדה״ז סתנ״ח ס״ה). ע״ש. — ועד טעמים ראה הגש״פ (קה״ת) עם לקוטי טעמים ומנהגים ע׳ 1.

12) לטעם המרדכי הנ״ל ה״ז שייך לגאולה כמ״ש שם „והשתא נמי נגאלו משעבוד מצרים״. אבל זהה שייכות לכללות ענין של גאולה, ומסתבר לומר שיש שייכות בין המספר ג׳ (מצות) גם עם תוכן המיוחד דגאולת מצרים (ע״ד ד׳ לשונות של גאולה).

13) ראה צרור המור בא יב, מ. ועוד — הובאו בהגש״פ הנ״ל ע׳ ל. וראה זהר חדש ר״פ יתרו.

14) מכילתא (הובא בפרש״י) בא יב, מא. — וע״פ המבואר בסנים מובנת הדגשת המכילתא „כהרף עין״.

געגומען פון (טומאת) מצרים — „גגלה עליהם ממה״מ הקב״ה וגאלם״.

וי״ל אז דאס איז דער ענין וואס די שלימות פון גאולת מצרים איז געווען ערשט ביי מתן תורה[15] [ווי מען זעט עס אויך אין די ד׳ לשונות של גאולה, אז דער פערטער (לעצטער[16]) לשון, „ולקחתי אתכם לי לעם״, מיינט — בשעת — דורך — מתן תורה[17]] — ווייל דער תכלית פון גאולת מצרים ושלימותה איז אז די אידן זאלן ארויס בשלימות פון (טומאת) מצרים. וואס דאס האט זיך „געטאן״ בפועל אין די טעג צווישן יציאת מצרים און מתן תורה, ווען אידן האבן זיך געגרייט צו קבלת התורה[18], ביז אז קומענדיק צו מתן תורה זיינען אידן שוין געווען ראוי צו דעם תואר „גוי קדוש״[19].

לויט דעם איז מובן דער חילוק צווישן „מצה״ און „יין״ (כוסות)[20]:

מצה איז מדגיש די גאולת מצרים ווי זי איז געקומען (ניט (אזוי) מצד דער עבודה פון אידן, נאר) אין אן אופן פון — בלשון ההגדה „מצה זו שאנו אוכלים . . על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה״מ הקב״ה וגאלם״, מצד דעם אויב־

---

15) כמש״נ (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

16) כי „והבאתי״ (שבפסוק ח) אינו לשון של גאולה, „אלא בשורת הארץ היא״ (ס׳ המנהיג הל׳ פסח סי׳ נא. וראה גם תוס׳ הדר זקנים פרשתנו כאן „דאין זה לשון גאולה״. אבל ראה דעת זקנים שבהערה 5. ואכ״מ).

17) רבינו בחיי, ספורנו ומדרש הגדול עה״פ. מאירי פסחים צט, ב. מט״מ סתר״ז (ב„הדרך השני״). ועוד.

18) ראה זח״ח שם. ר״ן סוף פסחים. ועוד (ראה לקו״ש חכ״ב ע׳ 114).

19) יתרו יט, ו.

20) להעיר מגבורות ה׳ להמהר״ל פרק ס.

בערשטן: מצה איז פאַרבונדן מיטן „חפזון"[21] פון דער גאולה — „לא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ" — דער „חפזון" ארויסצונעמען[22] די אידן פון טומאת מצרים[23] (כנ"ל).

און דערפאַר מוז מצה זיין אַ „לחם עוני"[24] דוקא, אין עני אלא בדעת[25], זכר למצב פון עניות אין קדושה וטהרה. ובפשטות — אַ לחם וואָס האָט ניט קיין טעם (ווי חמץ אַדער מצה עשירה[26]) — ווייל „טעם" וויייזט[27] אויף אַן ענין וואָס דער אדם האָט אין דעם אַ געשמאַק, צי ווייל דאָס איז מוטעם ומוסבר בשכלו אַדער ער פילט אין דעם אַ הרגש וחיות במדותיו; וויבאַלד אַבער אַז די גאולה פון (טומאת) מצרים איז געקומען מלמעלה (און ניט מצד דער הכנה דערצו מצד די אידן), איז מובן, אַז ס'איז באַ זיי ניט געווען אַ „טעם" אין דעם. עבדים היינו לפרעה במצרים, ועבדא בהפקירא ניחא לי'[28]. ואפילו בט"ו ניסן ולאחריו איז ביי זיי נאָך פאַרבליבן פון רע וטומאת מצרים און עס איז געווען ברח העם אנטלאָפן פון מצרים, וואָס דאָס מיינט — דער אַרויסגיין פון רע בדרך אתכפיא[29], מצד קבלת עול.

משא"כ יין וואָס האָט אַ טעם, אַ גע־שמאַק, ביז אַז דאָס רופט אַרויס שירה ביים אדם השותה (אין אומרים שירה אלא על היין[30]) — איז עס אַ „זכר לגאולה ולחירות"[31] אויך ווי זי האָט זיך סוף־סוף אויפגעטאָן בפועל ביי אידן, אַז זיי (מצד זיעור עבודה ומציאות[32]) זיי־נען נגאל געווארן פון דעם רע פון מצרים.

ד. עפ"ז ווערט מען פאַרשטיין דעם טעם החילוק צווישן דעם מספר המצות (ג') און מספר הכוסות (ד')[20]:

אין די ד' לשונות של גאולה איז דאָס אַ חילוק צווישן די ערשטע דריי לשונות און דעם פערטן: די ערשטע דריי לשונות — „והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטוי' ובשפטים גדולים" — זיינען עניני גאולה ווערלכע זיינען געווארן באַלד ביי יציאת מצרים, ווייל זיי זיינען געקומען מלמעלה, כנ"ל: משא"כ דער פערטער ענין „ולקחתי אתכם לי לעם", כאָטש אויך דאָס ווערט געזאָגט „ולקחתי" (מלמעלה), איז עס אַבער אַפהענגיק פון אידן, זיי דאַרפן ווערן ראוי צו זיין „לי לעם". און דאָס האָט זיך ערשט אויפגעטאָן בפועל בשלימות ביי מתן תורה (כנ"ל).

און דעריבער איז מצה במספר ג' — כנגד די ערשטע דריי לשונות של גאולה — ווייל אין מצה איז מודגש די גאולה

---

21) ראה טז, ג ובפרש"י שם.

22) שעפ"ז מובן התוכן דלא הספיק כו' וחשיבותו ועד כדי כך — שמדאורייתא צ"ל אכילת מצה — ע"ש זה.

23) ראה לקו"ת אמור לה, ב. במדבר א, ג. ובארוכה — אוה"ת בא (ע' רצא ואילך. כרך ח ע' ב'תתקמ ואילך). המשך וככה תרל"ז — בתחלתו ושם פכ"ט ואילך. ד"ה כי בחפזון (והמשכו) תש"ח. ועוד. וראה תניא פל"א.

24) פ' ראה שם.

25) נדרים מא, ע"א.

26) פסחים לו, א. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתס"ב ס"א (ס"א, ס"ו).

27) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 124 ואילך. ושו"נ.

28) גיטין יג, ע"א.

29) תניא שם.

30) ברכות לה, א. ושו"נ.

31) ראה הערה 4.

32) וי"ל שזהו החילוק (בהשלימות): עבדי אתם — בשעת מ"ת (ולנצח) — ולא עבדים לפרעה — בט"ו בניסן (ובקרי"ס).

ווי זי קומט מצד דעם אויבערשטן; משא"כ די כוסות יין, וויבאלד זיי זיינען מרמז אויף דער גאולה ווי זי האָט זיך אויפגעטאָן דורך און אין אידן, זיינען זיי במספר ד' — כולל אויך דעם פערטן לשון (ולקחתי אתכם לי לעם).

ומהאי טעמא איז נאָר אכילת מצה מן התורה, ווייל ביי יציאת מצרים (ליל פסח) איז בפועל געווען בלויז די גאולה מלמעלה — די ערשטע דריי ענינים.

ה. בעומק יותר יש לומר, אז עס איז דאָ א שייכות (פנימית) צווישן מצה וכוסות (יין) און די (זייערע) מספרים ג' און ד':

דער חילוק צווישן די מספרים ג' און ד' איז מובן פון מאמר חז"ל[33] בנוגע די אותיות ג' און ד' — „גימ"ל דל"ת — גמול דלים". ד.ה. אז גימ"ל איז מרמז אויפן „גומל" (נותן) און דל"ת אויפן „דל" (מקבל).

און דאָס ווערט אויך אַרויסגעבראַכט אין די מספרים ג' און ד'[34]: אַ „השפעה" ווי זי שטייט נאָר אין דעם משפיע (נותן), באַשטייט זי פון דריי בחינות, בשעת די השפעה קומט שוין אַן צום מקבל, קומט צו אַ פערטע בחינה — דער (שטח וכלי ה)מקבל[35] (וועלכע איז פריער געווען בהעלם אין דער השפעה),

[ע"ד משל — פון די אותיות („מקבל") פון אַ דבר שכל: יעדער שכל האָט זיינע „אותיות" אין וועלכע ער איז אַנגעטאָן, אַבער אין דעם דבר שכל עצמו, ווי ער איז נאָך איידער דער מענטש באַגרייפט עס בכלי שכלו, זיינען די אותיות ניט ניכר, עס הערט זיך דער תוכן, דער „אור" השכל: בשעת דער שכל ווערט אויפגענומען אין די כלי השגה של האדם ווערן די אותיות נתגלה וניכר[36].

דאָס איז אויך אייגער פון די ביאורים אין דעם חילוק צווישן די אבות און אמהות — ג' אבות און ד' אמהות[37]:

דער תואר „אב" און „אם" איז פאָר־בונדן מיט זייער השפעה, הולדת בנים ובנות און פון די חילוקים צווישן זיי אין דער השפעה איז: אין טיפת (השפעת) האב זיינען די „אברי הולד כלולים . . בהעלם גדול", אַבער די „אם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם"[38] — מצד דעם אב, דער „משפיע", איז נאָך דער דבר המושפע (דער ולד) ניט אין אַ ציור גלוי — דער גילוי ההשפעה ובפועל ממש (בכלי המקבל) איז דורך דער אם.

און דערפאָר זיינען דאָ ג' אבות — ווייל די השפעה ווי זי איז מצד (און אין) דעם „משפיע" (אבות) איז אויסגע־שטעלט אין דריי בחינות כנ"ל; משא"כ די אמהות, בחי' מקבל, זיינען במספר ד'[39].

---

33) שבת קד, א.

34) ראה גם לקו"ש חי"ז (ע' 202 ואילך), חי"ח (ע' 322 ואילך) — ע"פ צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא (ממרנ"ח ח"ב פ"י). ובדרוש ג' מיני אדם ס"י (אוה"ת בלק ע' תתקפ ואילך. אוה"ת ענינים ע' צז ואילך (וראה הנסמן שם בשוה"ג)) ביאור באופן הפכי, דמספר האורות הוא ד', ודכלים — ג'. ולהעיר משיחת פסח תרח"ץ (נעתק בהגש"פ הנ"ל ע' ו) דמצות רומזים לכלים. וראה הגש"פ עם ביאורים (קה"ת תשמ"ו) ע' סה.

35) עיין המשך תרס"ו ע' רח ואילך. שם ע' רפז־ח. ובכ"מ.

36) ד"ה לולב וערבה תרנ"ט (ע' לז ואילך). ובכ"מ.

37) ברכות טז, ב.

38) אגה"ק סי"ס כט (קנא, א). וראה גם תניא פ"ב.

39) ועד"ז בכללות העולם שכל דבר מורכב מד' יסודות — אש רוח מים עפר (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד. ומפורש בכ"מ בזהר ותקו"ז) — ומ"מ „לא נזכר בכל ספר יצירה רק ג'". ומבואר בפרדס (ש' המכריעין פ"ג. הובא ונת' באוה"ת (שמות כרך ז)

ו. עד״ז איז בנוגע צו יציאת מצרים:

אין דער גאולה פון מצרים (ווי זי איז געקומען מלמעלה) איז געווען כלול „בכח״ די גאַנצע גאולה בשלימותה (אויך די גאולה ווי זי איז געקומען דער־נאָך לידי גילוי בפועל ביי מ״ת), ס׳איז נאָר וואָס „דאָרט״ איז עס בהעלם.

און דאָס איז אויך פון די חילוקים צווישן מצה און יין (כוסות):

דער „זכר״[31] לגאולה ולחירות״ מצד תורה שבכתב — „מוסר אביך״[40] (משפיע[41]) — איז מדגיש די גאולה ווי דאָס איז מצד הקב״ה, און דעריבער[42] איז דאָס (א) ע״י אכילת מצה, און (ב) אין אָ מספר פון ג׳ (ווייל ווי די „השפעה״ איז כלול אין „משפיע״ שטעלט זיך עס אויס אין דריי, כנ״ל):

די חכמים — תורה שבע״פ, „תורת אמך״[40] (מקבל[41]) — האבן (מוסיף געווען און) מתקן געווען אָז דער „זכר לגאולה ולחירות״ מוז (אויך) זיין אין אופן אָז מען זאָל דערהערן ווי די גאולה איז מצד המקבל, אידן.

און דעריבער[42] קומט עס אין (א) שתיית יין וואָס האָט אָ טעם, און (ב) אין אָ מספר פון ד׳ דוקא.

ז. דער ביאור הנ״ל (אין דעם טעם פון ג׳ מצות) גיט אויך אָ הסברה אין אָ דבר תמוה וואָס מען געפינט בנוגע צו מצה:

דער דין איז[43] אז „בלע מצה יצא״ — ס׳איז ניטאָ קיין חיוב צו מרגיש זיין טעם מצה, און אויב נאָר ס׳איז געווען אכילת[44] מצה — אפילו דרך בליעה — איז מען יוצא י״ח (משא״כ ביי מרור[43] איז מען ניט יוצא „עד[45] שירגיש טעם מרירתו בפיו״).

אבער לאידך איז דער דין, אז מ׳איז ניט יוצא במצה מבושלת[46] אדער אפילו מיט אָ מצה וואָס האָט זיך געווייקט אין מי פירות[47], ווייל „אע״פ[48] שא״צ שיטעום טעם מצה בפיו . . מ״מ המצה עצמה צריך שיהי׳ בה טעם מצה (ולא שיופג טעמה ע״י טעם אחר)״.

איז ניט מובן (ווי מפרשים[49] פרעגן):

יתרו ע׳ ב׳תרפה ואילך. סה״מ תרנ״ט שם. ובכ״מ) שיסוד העפר מתגלה ע״י הג׳ יסודות. ולהעיר מפרדס שם, דג׳ היסודות שייכים לג׳ אבות (חג״ת) ויסוד הד׳ (עפר) — מל׳ (ואסתר).

40) משלי א, ח. אגה״ק שבהערה 38. וראה לקמן ע׳ 267 הערה 52.

41) להעיר גם מלקו״ש חכ״ה ע׳ 248 (והערה 47).

42) מתאים להמבואר בכתבי האריז״ל (פע״ח ש׳ חמץ ומצה רפ״ב (ואילך). ש׳ הכוונות ענין הפסח דרוש ו) דג׳ מצות הם כנגד (ג׳) מוחין דאבא, וד׳ כוסות כנגד (ד׳) מוחין דאימא. ראה בארוכה תו״ח שמות קלד, א ואילך. ועוד.

ולהעיר ג״כ מר״ה (יא, א) מדלג על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהות. וע״פ המבואר בפנים י״ל שהם ב׳ ענינים בגאולת מצרים, שכנגדם — ג׳ מצות (כנגד ג׳ אבות), וד׳ כוסות (כנגד ד׳ אמהות). וראה גם גבורות ה׳ שם בסוף הפרק. לקוטי לוי״צ אגרות ע׳ רצט. שם ע׳ שג.

43) פסחים קטו, ב. טושו״ע (ודאדה״ז) או״ח סתע״ה ס״ג (סכ״ה).

44) ראה שו״ע אדה״ז שם: דכיון שנהנה גרונו ממנה ה״ז נקראת אכילה. ואכ״מ.

45) ל׳ אדה״ז שם (ע״פ מג״א שם סקי״ב וט״ז סק״ט).

46) פסחים מא, א. טושו״ע (ודאדה״ז) או״ח סתס״א ס״ד (סי״ד).

47) שו״ע אדה״ז שם סי״ב (ממג״א שם סק״ז).

48) ל׳ אדה״ז שם (מט״ז שם סק״ב). וראה ברכות לח, ב: דבעינן טעם מצה. ט״ז סתע״ה שם. וראה מאירי שבהערה הבאה.

49) ב״ח לטאו״ח סתס״א שם. לבוש סתע״ה שם (נזכר בט״ז שם. וראה ט״ז סתס״א שם). מג״א שם סקי״א. ועוד.

ובמאירי פסחים (קטו, ב): ויש שדוחין אף עיקר השמועה לומר שאף בלע מצה לא יצא, ומפני שבכל

וויבאלד אז ביי אכילת מצה פאדערט זיך ניט אז דער אדם זאל מרגיש זיין טעם מצה — פארוואס דארף די „מצה עצמה" יע האבן „טעם מצה"?

והביאור (פנימי[50]) אין דעם: דאס וואס ביי מצות אכילת מצה מוז ניט זיין טעם מצה איז נאר מצד דעם „גברא" — ווייל בא די אידן איז גאולת מצרים, וואס איז געקומען מלמעלה, אן ענין אין וועלכן זיי האבן ניט א „טעם", כנ"ל; און דערי־ בער איז בלויז מוכרח אכילת מצה, באופן אז זי זאל ווערן דם ובשר כבשרו (— אז די גאולה זאל נתעצם ווערן מיט'ן עצם הנגאל), אבער — לאו דוקא אז חך אוכל יטעם[51], לאו דוקא אז ער זאל פילן א טעם והנאה פון טעם מצה[52].

אבער מצד דער חפצא, ציווי השם מאכט די מציאות ד(מצות) מצה, מצד דעם אויבערשטן איז אין דער גאולה. געגעבן געווארן דער כח צו איבער־ שטעלן אידן אז זיי זאלן נגאל ווערן (אויך מצד זייער מציאות) פון טומאת מצרים. און דעריבער מוז די חפצא „מצה עצמה" האבן א „טעם מצה", ווייל די גאולה עצמה האט געגעבן (האט זי דאס געדארפט פריער „האבן") דעם כח אויף „טעם" (נאר לפועל האט זיך דאס אויפגעטאן ביי אידן ביי מתן תורה).

אעפ"כ קען מען יוצא זיין אכילת מצה נאר מיט לחם עוני און ניט מיט מצה עשירה (כנ"ל ס"ג) — ד.ה. אז דער „טעם" וואס איז פארן און מוז זיין אין דער מצה איז דורכאויס „טעם מצה", אבער ניט קיין געשמאק ותענוג וואס קומט מצד עפעס וואס איז ניט „מצה" (ווי דער טעם פון מצה עשירה) —

און ווי דאס שפיגלט זיך אפ אין עבודת האדם מיינט עס: „טעם מצה" איז דער געשמאק אין קבלת עול[53], ניט מצד דעת — נאר לחם עוני (בדעת). דאס איז ניט דער געשמאק וואס קומט פון שכל אדער מדות, וואס זיי ברענגען טעם און הנאה, נאר — זיין קבלת עול איז ביי אים מיט א געשמאק.

(משיחת אחרון של פסח תשמ"ב)

הפרק מצינו שאומרים תמיד טעם מצה בעינו (ראה פסחים שם (ע"א) לא ניכרוך איניש מצה ומרור כו' (ובמאירי שם). ועוד). וראה לקמן הערה 52.

50) הביאור ע"פ נגלה — ראה הנסמן בהערה הקודמת. ועוד.

51) איוב יב, יא.

52) והא דאין יוצא י"ח מצה כשלועסה יחד עם מרור בזמן הזה, „שהמרור שהוא מד"ס מבטל את טעם המצה שהיא מן התורה" (שו"ע אדה"ז סתע"ה סט"ז (מפסחים קטו, א ורש"י ורשב"ם ועוד שם. מג"א שם סק"ג). וראה שם סכ"ו „כשלועסן יחד שאז הוא מרגיש טעמן בפיו") — עכצ"ל שאין החסרון בענין הרגשת טעם מצה בפיו (הגברא) כפשוטו — שהרי א"כ מאי נפק"מ בין מרור דאורייתא ומרור דרבנן? — ועכצ"ל שהכוונה כאן לדין ביטול (והשייך להחפצא דהמצה). ואכ"מ.

53) להעיר מלקו"ש חט"ז שנסמן לעיל הערה 27.